

POVELJA O OSNOVNIM PRAVIMA EVROPSKE UNIJE

(2010/C 83/02)¹

Evropski parlament, Savjet i Komisija svečano proglašavaju Povelju o osnovnim pravima Evropske unije u tekstu koji slijedi:

POVELJA O OSNOVNIM PRAVIMA EVROPSKE UNIJE

PREAMBULA

Narodi Evrope, uspostavljajući sve čvršće jedinstvo među sobom, odlučni su da dijele miroljubivu budućnost zasnovanu na zajedničkim vrijednostima.

Svjesna svoje duhovne i moralne baštine, Unija se zasniva na nedjeljivim i univerzalnim vrijednostima ljudskog dostojanstva, slobode, jednakosti i solidarnosti; ona počiva na načelima demokratije i vladavine prava. Ona stavlja pojedinca u središte svojih aktivnosti utvrđivanjem statusa građanina Unije i stvaranjem prostora slobode, bezbjednosti i pravde.

Unija doprinosi očuvanju i razvoju ovih zajedničkih vrijednosti uz poštovanje različitosti kultura i tradicija naroda Evrope, kao i nacionalnog identiteta država članica i organizacije javnih organa na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou; ona teži unapređenju uravnoteženog i održivog razvoja i obezbjeđenju slobodnog kretanja ljudi, usluga, roba i kapitala, kao i slobode osnivanja.

U tu svrhu neophodno je ojačati zaštitu osnovnih prava u svjetlu promjena u društva, društvenog napretka i naučnog i tehnološkog razvoja, čineći ova prava vidljivijim u Povelji.

Ova povelja, uz dužno poštovanje nadležnosti i zadataka Unije, kao i načela supsidijarnosti, potvrđuje prava koja proizilaze naročito iz ustavnih tradicija i međunarodnih obaveza zajedničkim državama članicama, iz Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, iz Socijalne povelje koju su usvojili Unija i Savjet Evrope, kao i iz prakse Suda pravde Evropske unije i Evropskog suda za ljudska prava. U tom kontekstu, Povelju će tumačiti sudovi Unije i država članica, uz dužno poštovanje objašnjenja pripremljenih pod rukovodstvom Predsjedništva Konvencije koja je pripremila Povelju i dopunjene pod rukovodstvom Predsjedništva Evropske konvencije.

Uživanje ovih prava podrazumijeva odgovornosti i dužnosti prema drugim osobama, ljudskoj zajednici i budućim generacijama.

Zog toga Unija priznaje prava, slobode i načela koja su navedena u ovom dokumentu.

GLAVA I

DOSTOJANSTVO

Član 1

Ljudsko dostojanstvo

Ljudsko dostojanstvo je nepovredivo. Ono se mora poštovati i zaštititi.

Član 2

Pravo na život

1. Svako ima pravo na život.
2. Niko ne smije biti osuđen na smrtnu kaznu ili pogubljen zbog toga.

Član 3

Pravo na integritet ličnosti

1. Svako ima pravo na fizički i psihički integritet.
2. U oblasti medicine i biologije posebno se mora poštovati:
 - a) slobodan, i na osnovu informisanosti, pristanak osobe o kojoj je riječ, u skladu sa postupcima utvrđenim zakonom,
 - b) zabrana eugeničkih postupaka, naročito onih čiji je cilj selekcija ljudi,
 - c) zabrana korišćenja ljudskog tijela i njegovih djelova kao izvora finansijske koristi,
 - d) zabrana reproduktivnog kloniranja ljudskih bića.

Član 4

Zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 5

Zabrana ropstva i prinudnog rada

1. Niko se ne smije držati u ropstvu ili ropskom položaju.
2. Od nikoga se ne smije zahtjevati prinudni ili obavezni rad.
3. Zabranjena je trgovina ljudima.

GLAVA II

SLOBODE

Član 6

Pravo na slobodu i na sigurnost

Svako ima pravo na slobodu i sigurnost.

Član 7

Poštovanje privatnog i porodičnog života

Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, svog stana i komunikacija.

Član 8

Zaštita ličnih podataka

1. Svaka osoba ima pravo na zaštitu ličnih podataka koji se na nju odnose.
2. Lični podaci moraju se obrađivati pošteno i koristiti u za to utvrđene svrhe i na osnovu pristanka osobe koje se tiču ili na nekoj drugoj zakonitoj osnovi. Svako ima pravo na pristup prikupljenim podacima o njemu i pravo na njihovo ispravljanje.
3. Nadzor nad poštovanjem ovih pravila vrši nezavisni organ.

Član 9

Pravo na zasnivanje braka i pravo na osnivanje porodice

Pravo na zasnivanje braka i pravo na osnivanje porodice jemči se u skladu sa nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje ovih prava.

Član 10

Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti

1. Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti. Ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu svakoga da, sam ili u zajednici sa drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, propovijedima, običajima i obredom.
3. Pravo na prigovor savjesti priznaje se u skladu sa nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje ovog prava.

Član 11

Sloboda izražavanja i informisanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja i slobodu primanja ili prenošenja informacija i ideja bez intervencije javnih organa i bez obzira na državne granice.

2. Poštuje se sloboda i pluralizam medija.

Član 12

Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ma pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja na svim nivoima, naročito na području političkih, sindikalnih i građanskih pitanja, što podrazumijeva pravo svakog da osnuje i da se učlani u sindikate i radi zaštite svojih interesa.

2. Političke stranke na nivou Unije doprinose izražavanju političke volje građana Unije.

Član 13

Sloboda umjetnosti i nauke

Umjetnost i naučno istraživanja su slobodna. Poštuje se akademska sloboda.

Član 14

Pravo na obrazovanje

1. Svako ima pravo na obrazovanje i pravo na pristup stručnom i trajnom osposobljavanju.

2. Ovo pravo uključuje mogućnost besplatnog obaveznog školovanja.

3. Sloboda osnivanja obrazovnih ustanova, uz poštovanje demokratskih načela, i pravo roditelja da svojoj djeci osiguraju obrazovanje i nastavu u skladu sa njihovim vjerskim, filozofskim i pedagoškim uvjerenjima, poštuje se u skladu sa nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarivanje ove slobode i prava.

Član 15

Sloboda izbora zanimanja i pravo na rad

1. Svako ima pravo na rad i na obavljanje slobodno izabranog ili prihvatljivog zanimanja.

2. Svaki građanin Unije ima slobodu izbora zaposlenja, rada, ostvarivanje prava osnivanja i pružanja usluga u svakoj državi članici.

3. Državljeni trećih zemalja koji imaju odobrenje za rad na teritoriji država članica imaju pravo na uslove rada jednake onima koje imaju građani Unije.

Član 16

Sloboda preduzetništva

Sloboda preduzetništva priznaje se u skladu sa pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom.

Član 17

Pravo svojine

1. Svako ima pravo da posjeduje, koristi, raspolaže i drugome ostavi svoju zakonito stečenu imovinu. Niko ne može biti lišen svojine, osim u javnom interesu i u slučajevima i pod uslovima predviđenim zakonom, uz pravičnu i pravovremenu naknadu za njen gubitak. Uživavanje svojine može se urediti zakonom ukoliko je to potrebno radi javnog interesa.

2. Intelektualna svojina je zaštićena.

Član 18

Pravo na azil

Pravo na azil jemči se uz poštovanje pravila Ženevske konvencije od 28. juna 1951. godine i Protokola od 31. januara 1967. godine o statusu izbjeglica i u skladu sa Ugovorom o Evropskoj uniji i Ugovorom o funkcionisanju Evropske unije (u daljem tekstu: Ugovori).

Član 19

Zaštita u slučajevima udaljavanja, protjerivanja ili izručenja

1. Zabranjena su kolektivna protjerivanja.

2. Niko ne može biti udaljen, protjeran ili izručen državi u kojoj postoji ozbiljan rizik od osude na smrtnu kaznu, mučenje ili drugo neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kaznu.

GLAVA III

JEDNAKOST

Član 20

Jednakost pred zakonom

Svi su pred zakonom jednaki.

Član 21

Zabrana diskriminacija

1. Zabranjena je svaka diskriminacija po osnovu pola, rase, boje kože, etničkog ili socijalnog porijeklu, genetskih karakteristika, jezika, vjeroispovjesti ili uvjerenja, političkog ili bilo kog drugog

mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovnog stanja, rođenja, invalidnosti, starosne dobi ili seksualne orijentacije.

2. U okviru područja primjene Ugovora i ne dovodeći u pitanje bilo koju od njihovih odredbi, zabranjena je bilo koja diskriminacija po osnovu državljanstva.

Član 22

Kulturna, vjerska i jezička različitost

Unija poštuje kulturnu, vjersku i jezičku različitost.

Član 23

Jednakost između muškaraca i žena

Ravnopravnost žene i muškarca mora biti osigurana u svim oblastima, uključujući zapošljavanje, rad i plaćanje.

Načelo jednakosti ne sprečava zadržavanje ili usvajanje mjera kojima se utvrđuju posebne prednosti u korist nedovoljno zastupljenog pola.

Član 24

Prava djeteta

1. Djeca imaju pravo na zaštitu i staranje koje je potrebno za njihovu dobrobit. Ona mogu slobodno iznositi svoje mišljenje. Njihova mišljenja se uzimaju u obzir u pitanjima koja se odnose na njih, u skladu sa njihovim uzrastom i zrelošću.

2. U svim mjerama koja se odnose na djecu, javnih organa ili privatnih ustanova, prioritet je najveći interes djeteta.

3. Svako dijete ima pravo na održavanje redovnih ličnih odnosa i direktnih kontakata sa oba svoja roditelja, osim ako je to u suprotnosti sa njegovim interesima.

Član 25

Prava starih lica

1. Unija priznaje i poštuje pravo starih lica na dostojan i nezavistan život i učešće u društvenom i kulturnom životu.

Član 26

Integracija osoba s invaliditetom

Unija priznaje i poštuje pravo lica s invaliditetom da koriste mjere kojima je cilj osiguranje nezavisnosti, društvene i profesionalne uključenosti i njihovo učešće u životu zajednice.

GLAVA IV

SOLIDARNOST

Član 27

Pravo radnika na informisanje i savjetovanje u privrednom društvu

Radnicima ili njihovim predstavnicima mora se jemčiti, na odgovarajućim nivoima, blagovremeno informisanje i mogućnost savjetovanja, u slučajevima i pod uslovima koji su predviđeni pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom.

Član 28

Pravo na kolektivno pregovaranje i djelovanje

Radnici i poslodavci ili njihove organizacije, imaju, u skladu sa pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom, pravo da pregovaraju i da zaključuju kolektivne ugovore na odgovarajućim nivoima i, u slučaju sukoba interesa, da kolektivno djeluju radi odbrane svojih interesa, uključujući i štrajk.

Član 29

Pravo pristupa službama za zapošljavanje

Svako ima pravo na besplatan pristup službi za zapošljavanje.

Član 30

Zaštita u slučaju neopravdanog otkaza sa posla

Svaki radnik ima pravo na zaštitu od svakog neopravdanog otkaza sa posla, u skladu sa pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom.

Član 31

Pošteni i pravični uslovi rada

1. Svaki radnik ima pravo na uslove rada kojima se poštuje njegovo zdravlje, bezbjednost i dostojanstvo.

2. Svaki radnik ima pravo na ograničeno radno vrijeme, na dnevni i sedmični odmor, kao i na plaćeni godišnji odmor.

Član 32

Zabrana rada djece i zaštita mladih na radu

Zabranjeno je zapošljavanje djece. Najniži uzrast za zapošljavanje može biti niži od uzrasta predviđenog za završetak obaveznog školovanja, što ne utiče na pravila koja su povoljnija za mlade izuzev ograničenih odstupanja.

Mladima primljenim na rad moraju se obezbijediti uslovi za rad primjereni njihovom uzrastu i moraju se zaštititi od ekonomskog iskorišćavanja i bilo kog rada koji bi mogli škoditi njihovoj sigurnosti, zdravlju ili fizičkom, psihičkom, moralnom ili socijalnom razvoju ili bi mogli ugroziti njihovo obrazovanje.

Član 33

Porodični i profesionalni život

1. Porodica uživa pravnu, ekonomsku i socijalnu zaštitu.
2. Da bi se uskladio porodični i profesionalni život, svako ima pravo na zaštitu od otkaza sa posla iz razloga koji su u vezi sa materinstvom i pravo na plaćeno porodično odsustvo i roditeljsko odsustvo nakon rođenja ili usvojenja djeteta.

Član 34

Socijalna sigurnost i socijalna pomoć

1. Unija priznaje i poštuje pravo na naknade iz oblasti socijalne zaštite i socijalne službe koje pružaju zaštitu u slučajevima materinstva, bolesti, nesreće na radu, zavisnosti ili starosti, kao i u slučaju gubitka zaposlenja, u skladu sa pravilima utvrđenim pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom.
2. Svako ko u Uniji ima zakonito prebivalište ili zakonito mijenja prebivalište ima pravo na naknade iz oblasti socijalne zaštite i socijalne pogodnosti, u skladu sa pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom.
3. Radi borbe protiv socijalne isključenosti i siromaštva Unija priznaje i poštuje pravo na socijalnu pomoć i pomoć za stanovanje kako bi obezbijedila dostojnu egzistenciju svima koji nemaju dovoljno sredstava, u skladu sa pravilima utvrđenim pravom Unije i nacionalnim zakonodavstvom i praksom.

Član 35

Zaštita zdravlja

Svako ima pravo na preventivnu zdravstvenu zaštitu i pravo na liječenje u skladu sa uslovima utvrđenim nacionalnim zakonodavstvom i praksom. Visok nivo zaštite zdravlja ljudi obezbjeđuje se prilikom utvrđivanja i sprovođenja svih politika i aktivnosti Unije.

Član 36

Pristup uslugama od opšteg ekonomskog interesa

Unija priznaje i poštuje pravo na pristup uslugama od opšteg ekonomskog interesa na način predviđen nacionalnim zakonodavstvom i praksom, u skladu sa ugovorima, radi unapređenja socijalne i teritorijalne kohezije Unije.

Član 37

Zaštita životne sredine

Visok nivo zaštite životne sredine i unapređenje njenog kvaliteta moraju biti uključeni u politike Unije i obezbijeđeni u skladu sa načelom održivog razvoja.

Član 38

Zaštita potrošača

Politike Unije obezbjeđuju visok nivo zaštite potrošača.

GLAVA V

PRAVA GRAĐANA

Član 39

Biračko pravo na izborima za Evropski parlament

1. Svaki građanin Unije ima pravo da bira i da bude biran na izborima za Evropski parlament u državi članici u kojoj ima prebivalište, pod istim uslovima kao državljani te države.
2. Članovi Evropskog parlamenta biraju se na opštim i neposrednim izborima, slobodnim i tajnim glasanjem.

Član 40

Biračko pravo na opštinskim izborima

Svaki građanin Unije ima pravo da bira i da bude biran na opštinskim izborima u državi članici u kojoj ima prebivalište, pod istim uslovima kao državljani te države.

Član 41

Pravo na dobru upravu

1. Svako ima pravo da institucije, organi, službe i agencije Unije njegove poslove obrađuju nepristrasno, pravično i u razumnom roku.
2. Ovo pravo podrazumijeva naročito:
 - a) pravo svakog lica da se izjasni prije donošenja bilo koje pojedinačne mjere koja bi na njega mogla nepovoljno uticati,
 - b) pravo svakog lica na pristup svom spisu, uz poštovanje legitimnog interesa povjerljivosti i profesionalne i poslovne tajne,
 - c) obavezu uprave da svoje odluke obrazloži.
3. Svako ima pravo da mu Unija nadoknadi svaku štetu koju prouzrokuju njene institucije ili službenici pri obavljanju svojih dužnosti, u skladu sa opštim načelima koja su zajednička pravnim sistemima država članica.
4. Svako može da se obrati institucijama Unije na jednom od jezika Ugovora i mora da dobije odgovor na istom jeziku.

Član 42

Pravo pristupa dokumentima

Svaki građanin Unije i svako fizičko ili pravno lice sa prebivalištem ili registrovanim sjedištem u nekoj od država članica ima pravo pristupa dokumentima institucija, organa, službi i agencija Unije, bez obzira na nosioca podataka.

Član 43

Evropski ombudsman

Svaki građanin Unije i svako fizičko ili pravno lice sa prebivalištem ili registrovanim sjedištem u nekoj od država članica ima pravo da se obrati evropskom ombudsmanu u pogledu nepravilnosti u radu institucija, organa, službi ili agencija Unije, sa izuzetkom Suda pravde Evropske unije u vršenju njegove sudske funkcije.

Član 44

Pravo na peticiju

Svaki građanin Unije i svako fizičko ili pravno lice sa prebivalištem ili registrovanim sjedištem u nekoj od država članica ima pravo da podnese peticiju Evropskom parlamentu.

Član 45

Sloboda kretanja i prebivališta

1. Svaki građanin Unije ima pravo na slobodno kretanje i prebivalište na teritoriji država članica.
2. Sloboda kretanja i boravka može se, u skladu sa ugovorima, priznati državljanima trećih zemalja koji zakonito borave na teritoriji neke države članice.

Član 46

Diplomatska i konzularna zaštita

Svaki građanin Unije, na teritoriji neke treće zemlje u kojoj država članica čiji je državljanin nema predstavništvo, uživa zaštitu diplomatskih ili konzularnih organa bilo koje države članice, pod istim uslovima kao državljani te države.

GLAVA VI

PRAVDA

Član 47

Pravo na djelotvoran pravni lijek i na pravično suđenje

Svako čija su prava i slobode zajemčena pravom Unije povrijeđena ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudom, u skladu sa uslovima predviđenim ovim članom.

Svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom prethodno ustanovljenim sudom. Svako ima mogućnost da bude savjetovan, branjen i zastupan.

Licima koja nemaju dovoljno sredstava odobrava se pravna pomoć, u mjeri u kojoj je ta pomoć potrebna da bi se obezbijedio djelotvoran pristup pravnoj zaštiti.

Član 48

Pretpostavka nevinosti i pravo na odbranu

1. Svaki optuženi smatra se nevinim dok se njegova krivica ne dokaže u skladu sa zakonom.
2. Svakom optuženom jemči se poštovanje prava na odbranu.

Član 49

Načela zakonitosti i srazmjernosti krivičnih djela i kazni

1. Niko ne može biti osuđen za krivično djelo, izvršeno činjenjem ili nečinjenjem, koje u vrijeme kada je izvršeno nije bilo propisano kao krivično djelo u skladu sa nacionalnim ili međunarodnim pravom. Isto tako, ne smije se izreći stroža kazna od one koja se primjenjivala u vrijeme

izvršenja krivičnog djela. Ako je nakon izvršenja krivičnog djela zakonom propisana blaža kazna, primjenjuje se ta kazna.

2. Ovaj član ne isključuje suđenje i kažnjavanje bilo kog lica zbog činjenja ili nečinjenja koje je u vrijeme njegovog izvršenja smatrano krivičnim djelom u skladu sa opštim načelima koja priznaje zajednica naroda.

3. Kazna ne smije biti nesrazmjerna krivičnom djelu.

Član 50

Pravo da se za isto krivično djelo ne sudi ili kažnjava dva puta

Nikome se ne može ponovo suditi niti može biti ponovo osuđen u krivičnom postupku za djelo za koje je, u Uniji, već bio konačno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom.

GLAVA VII

OPŠTE ODREDBE O TUMAČENJU I PRIMJENI POVELJE

Član 51

Područje primjene

1. Odredbe ove povelje se odnose na institucije, organe, službe i agencije Unije, uz poštovanje načela supsidijarnosti, kao i na države članice kada primjenjuju pravo Unije. Zbog toga poštuju prava i načela i podstiču njihovu primjenu u skladu sa svojim ovlašćenjima i u granicama nadležnosti koje su ugovorima prenesene na Uniju.

2. Povelja ne širi područje primjene prava Unije van nadležnosti Unije niti stvara nove nadležnosti ili zadatak Unije i ne mijenja nadležnosti i zadatke utvrđene ugovorima.

Član 52

Obim i tumačenje prava i načela

1. Svako ograničavanje ostvarivanja prava i sloboda priznatih ovom poveljom mora biti propisano zakonom i poštovati suštinu tih prava i sloboda. Uz poštovanje načela proporcionalnosti ograničenja se mogu utvrđivati samo kada su neophodna i kada stvarno odgovaraju cilju opšteg interesa koji priznaje Unija ili su potrebna radi zaštite prava i sloboda drugih.

2. Prava priznata ovom poveljom, koja su predviđena Ugovorima, ostvaruju se u skladu sa uslovima i u granicama utvrđenim tim ugovorima.

3. Ukoliko ova povelja sadrži prava koja odgovaraju pravima zajemčenim Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, značenje i obim tih prava jednaki su značenju i obimu prava utvrđenim navedenom konvencijom. Ove odredbe ne sprečavaju da se pravom Unije

predvidi šira zaštita.

4. Ukoliko su ovom poveljom priznata osnovna prava koja proizilaze iz zajedničkih ustavnih tradicija država članica, ta prava se tumače u skladu sa tim tradicijama.

5. Odredbe ove povelje koje sadrže načela, mogu se sprovođiti zakonodavnim i izvršnim aktima institucija, organa, službi i agencija Unije, kao i aktima država članica za sprovođenje prava Unije, u vršenju njihovih ovlaštenja. Na njih se pred sudom može pozivati samo prilikom tumačenja tih akata i odlučivanja o njihovoj zakonitosti.

6. Nacionalno zakonodavstvo i praksa moraju se u potpunosti poštovati u skladu sa ovom poveljom.

7. Pojašnjenja pripremljena kao uputstvo za tumačenje ove povelje sudovi Unije i država članica dužno poštuju.

Član 53

Nivo zaštite

Nijedna odredba ove povelje ne može se tumačiti kao ograničavanje ili da nepovoljno utiče na ljudska prava i osnovne slobode koje, u okviru njihovih područja primjene, priznaje pravo Unije, međunarodno pravo i međunarodne konvencije čija ugovornica je Unija ili sve države članice a, naročito, Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i ustavi država članica.

Član 54

Zabrana zloupotrebe prava

Nijedna odredba ove povelje ne može se tumačiti kao da podrazumijeva pravo na vršenje bilo koje aktivnosti ili bilo koje djelovanje čiji je cilj narušavanje bilo kog od prava i sloboda priznatih ovom poveljom ili njihovo ograničavanje više nego što je predviđeno ovom poveljom.

o

o o

Ovaj tekst preuzima prilagođeni tekst Povelje proglašene 7. decembra 2000. godine, i zamijenice je danom stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona.